

Jyväskylän yliopisto & Lukukeskus

Kirjailijavierailu lukuinnostuksen lisääjänä

Oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -vierailuista

Marjo Hämäläinen, Marianna Penttilä, Susanne Roos, Anu Sandvik,
Niina Somppi & Virpi Tarvainen
12/10/2014

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Kirjailija joka kouluun -toiminta lukemismotivaation tukena	2
3 Palautteen kerääminen oppilailta	2
4 Kirjailijavierailujen kuvaus.....	4
5 Kyselyyn vastanneet oppilaat.....	4
6 Kirjailija joka kouluun -vierailut oppilaiden näkökulmasta	8
6.1 Kirjailijavierailusta pitäminen	8
6.2 Kirjailijavierailun kiinnostavuus	12
6.3 Kirjailijavierailun innostavuus.....	15
6.4 Avovastausten tuloksia	17
6.4.1 Miten oppilaat saivat osallistua kirjailijavierailuun?	17
6.4.2 Mitä kirjailijavierailusta jäi erityisesti mieleen?.....	18
6.4.3 Miten kirjailijavierailuja voisi jatkossa kehittää?	18
7 Kirjailijavierailuista intoa lukemiseen?	19
Lähteet.....	21
Liitteet.....	1

1 Johdanto

Lukukeskus on lukemista edistävä järjestö ja kirjailijavierailujen välittäjä. Valtakunnallisesti toimiva Lukukeskus välittää vuosittain yli 900 kirjailijaesiintymistä pääasiassa kouluihin ympäri Suomen. Lisäksi se järjestää lukukampanjoita ja toimii lukemisen ja lukutaidon asiantuntijajärjestönä. Lukukeskuksella on myös laajaa julkaisuutoimintaa: järjestö julkaisee lasten kirjallisuuslehteä Vinskiä, nuorille suunnattua Lukufiilis-lehteä sekä kirjallisuuskritiikin verkkolehteä nimeltä Kiiltomato. Keväällä 2012 avatussa kirjailijatietokannassa on lähes 400 kauno-, tieto- ja näytelmäkirjailijaa, kääntäjää ja kirjallisuuden ammattilaista. Opettajat ja kirjastoalan ammattilaiset eri puolilta Suomea käyttävät Lukukeskuksen palveluja työssään. (Lukukeskus 2014.)

Lukukeskus pyrkii edistämään erityisesti lasten ja nuorten lukemista yhteistyössä kirjailijoiden, kääntäjien, kustantajien, kirjastojen, koulujen sekä kulttuurijärjestöjen kanssa. Lukukeskuksella on kymmenen kirjallisuuden alan jäsenjärjestöä: Finlands Svenska Författareförening, Kansanvalistusseura, Suomen arvostelijain liitto, Suomen Kirjailijaliitto, Suomen kirjastoseura, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto, Suomen Nuorisokirjailijat, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat, Suomen tietokirjailijat ja Äidinkielen opettajain liitto. Järjestön toimintaa rahoittavat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä suomalaiset säätiöt. (Lukukeskus 2014.)

Eräs tunnetuimmista Lukukeskuksen toimintamuodoista on kirjailijavierailujen järjestäminen, jossa Lukukeskus toimii välittäjänä kirjailijoiden ja koulujen välillä. Kirjailija joka kouluun / En författare till varje skola -ohjelmassa Lukukeskus haastaa kunnat osallistumaan kirjailijakiertueeseen, jossa nuortenkirjailijat vierailevat peruskoulujen 5.–9. luokilla. Ohjelman tavoitteena on saada kirjailija vähintään yhdeksi päiväksi jokaiseen vierailuista kiinnostuneeseen kuntaan. Vierailuissa on pyritty huomioimaan myös pienet kunnat ja kyläkoulut. Koulut maksavat vierailuista jokaista oppilasta kohden yhden euron omavastuusuuden. Kirjailija joka kouluun -ohjelma on toiminut vuodesta 2012 opetus- ja kulttuuriministeriön sekä eri säätiöiden rahoituksella (Lukukeskus 2014). Vuonna 2014 ohjelmaa tuki WSOY:n Kirjallisuussäätiö. Suomenkieliset kiertueet suuntautuivat tällä kiertueella Etelä-Pohjanmaalle ja Väli-Suomeen. Mukana olivat kirjailijat **Markku Karpio**, **Laura Lähteenmäki**, **Pasi Lönn**, **Jyri Paretskoi** ja **Terhi Rannela**.

Kouluilta edellytetään kirjailijavierailuihin valmistautumista ja sähköiseen palautekyselyyn vastaamista. Aiempina vuosina Lukukeskus on kerännyt kirjailijavierailuista palautetta opettajille kohdistetun verkkokyselyn avulla, mutta oppilaiden näkemyksiä vierailuista ja sen vaikutuksesta lukemisasenteisiin ja -harrastukseen ei ole selvitetty. Sen vuoksi vuoden 2014 kirjailijavierailuihin päätettiin liittää oppilaspalautteen kerääminen. Tämä toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kielten laitoksen kanssa järjestämällä tutkimusprojektikurssi, jolla syventäviin opintoihin edenneet suomen kielen opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat palautteen keräämisen, analysoinnin ja raportoinnin. Tässä raportissa kuvataan oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -toiminnasta sekä kuvataan sen yhteyttä oppilaiden lukemisasenteisiin ja lukuharrastukseen.

2 Kirjailija joka kouluun -toiminta lukemismotivaation tukena

Lukukeskuksen Kirjailija joka kouluun -ohjelma pyrkii innostamaan ja motivoimaan lapsia ja nuoria lukemiseen. Motivaatio onkin keskeinen oppimista ja toimintaa ohjaava tekijä (mm. Nurmi 2013), ja useissa tutkimuksissa lukijoiden omien asenteiden ja harrastuneisuuden on todettu selittävän oppilaiden välistä lukutaidon vaihtelua (esim. Linnakylä, Malin & Taube 2004, 2006; Roe & Taube 2012; Sulkunen & Nissinen 2012).

Motivaatioteorioita on useita. Itsemääräämisteorian (Deci & Ryan 1985, 2000) mukaan yksilöt eroavat sekä kiinnostuksesta asiasta että myös toimintaa ohjaavan motivaation perusteella. Sisäinen motivaatio ohjaa henkilöä tekoihin, jotka ovat kiinnostavia tai palkitsevia. Ulkoinen motivaatio perustuu sosiaalisen ympäristön ja muiden henkilöiden tahtoon, ympäristön vaatimukseen sekä ulkoisiin palkintoihin. Erityisesti sisäisen motivaation arvellaan olevan tärkeää oppimisen kannalta, sillä se teorian mukaan johtaa laadulliseen ja luovaan oppimiseen sekä sinnikkyYTEEN. Sisäinen motivaatio korostuu myös lukuinnostuksessa: Jos ihmiset kokevat lukemisen palkitsevana, lukevat he säännöllisesti monipuolisia tekstejä silloinkin, kun ulkoisia palkintoja ei ole tarjolla. Tällöin he myös harjoittavat lukutaitoaan jatkuvasti. Lukukeskuksen tavoitteena onkin lisätä ja tukea nuorten lukuharrastusta kirjailijavierailujen myötä. Kirjailija joka kouluun -ohjelma pyrkii tavoittamaan mahdollisimman paljon oppilaita eri puolilta Suomea ja näin mahdollistaa lasten ja kirjailijoiden kohtaamisen.

Kansainvälisesti verrattuna suomalaisten oppilaiden lukutaito on korkealaatuinen (OECD 2010). Silti heidän lukemismotivaationsa on keskimäärin melko alhainen, eivätkä he pidä lukemiseen liittyvää opetusta kiinnostavana (Sulkunen 2013). Wigfield, Guthrie, Tonks ja Perencevich (2004) toteavat tutkimuksessaan, että pyrkimyksellä lisätä lasten lukemismotivaatiota on tärkeä vaikutus motivaation lisäksi myös lukusaavutuksiin ja luetunymmärtämiseen. Siksi olisikin erityisen tärkeää kehittää metodeja, jotka motivoisivat lapsia ja nuoria lukemaan.

3 Palautteen kerääminen oppilailta

Tämän projektin tavoitteena oli saada selville, millaisina oppilaat itse kokivat kirjailijavierailun ja millaisia vaikutuksia he näkivät sillä olevan heidän lukuharrastukseensa. Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat:

- Millaiseksi oppilaat kokivat kirjailijavierailun ja kuinka kiinnostava kirjailijavierailu oppilaista oli?
- Millaisia vaikutuksia oppilaat näkevät vierailulla olevan heidän lukuharrastukseensa?
  - Missä määrin vierailu innosti oppilaita lukemaan kirjailijan kirjoja tai lukemaan kirjoja ylipäätään?
  - Missä määrin vierailu innosti oppilaita etsimään tietoa kirjailijasta tai kirjoittamaan itse?

Palautetta kerättiin kahdella tavalla: verkkokyselyllä ja haastatteluilla. Tulosten kannalta pääpaino oli kuitenkin verkkokyselyiden vastauksissa, joita täydennettiin ja syvennettiin haastatteluilla. Pidimme tärkeänä, että saisimme kartoitettua mahdollisimman ison osan vierailuun osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja mielipiteistä. Näin suuren vastaajajoukon ollessa kyseessä haastatteluiden toteuttaminen ja analysointi ei olisi ollut mielekästä. Kirjailijakiertueeseen osallistuneilta kouluilta pyydettiin palautteen keräämiseen kirjalliset tutkimusluvut Tieteen eettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan, ja jokaisen

koulun rehtori antoikin luvan kerätä oppilaspalautetta osana koulun toimintaa (TENK 2009). Raportissa ei paljasteta kiertueelle osallistuneiden koulujen, opettajien tai oppilaiden nimiä. Tarvittaessa esimerkiksi haastatelluista oppilaista on käytetty pseudonyymejä.

Myös kouluvierailuiden observointi oli osa tutkimusta. Näin pystyttiin paremmin kuvailemaan Kirjailija joka kouluun -toimintaa ja valmistautumaan haastatteluihin. Tutkijaryhmän jäsenet kävivät observoimassa kirjailijoiden esityksiä sekä ala- että yläkoulun puolelta. Kiertueilla olevista kirjailijoista käytiin seuraamassa Jyri Paretskoin, Laura Lähteenmäen, Terhi Rannelan sekä Markku Karpion esityksiä. Pasi Lönnin vierailut jätettiin pois niin observoinnista kuin palautteenkeruustakin ajoitusongelmien vuoksi: kyseisen kirjailijan vierailut ajoittuivat jo viikolle 41, jolloin tutkimusprojekti oli vielä alkuvaiheessa, joten observointia ja haastatteluita ei olisi ollut mahdollista järjestää. Myös oppilailla teetettävä palautekysely olisi ehtinyt kouluille vasta aikaisintaan kaksi viikkoa vierailun jälkeen, jolloin annetut vastaukset eivät enää olisi olleet täysin vertailukelpoisia muiden, hyvin pian esityksen jälkeen annettujen palautteiden kanssa.

Verkkokysely toteutettiin Webropol-kyselytutkimussovelluksella. Kyselyssä oli sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä (liite 1). Sähköinen kyselylomake ideoitiin ja toteutettiin Jyväskylän yliopiston tutkimusprojektiurssilla, ja sen sisällöstä keskusteltiin Lukukeskuksen kanssa. Lukukeskus hoiti yhteydenpidon kouluille ja opasti sähköpostitse opettajia järjestämään kyselyyn vastaamisen internetsivuilleen sijoitetun linkin kautta. Lukukeskus myös keräsi tutkimusluvut koulujen rehtoreilta. Oppilaskyselyiden toteuttaminen ja analysointi tapahtui kokonaisuudessaan Jyväskylän yliopiston tutkimusprojektiurssilla. Yhtäaikaaisesti Lukukeskus toteutti opettajakyselyn, joka on ollut Lukukeskuksen vastuulla tähänkin asti. Tämä raportti keskittyy kuvaamaan vain oppilaskyselyn tulokset.

Haastatteluiden sopimiseksi tutkimusryhmäläiset olivat suoraan yhteydessä koulujen yhteyshenkilöihin. Sähköpostitse sovittiin observointiajat ja ohjeistettiin opettajia haastateltavien valinnassa. Haastattelut toteutettiin parihaastatteluina, sillä ajattelimme oppilaiden olevan vähemmän jännittyneitä tutussa seurassa ja tarvittaessa pystyvän täydentämään omia tai toisen ajatuksia kaverin vastausten avulla. Opettajia pyydettiin jo ennen vierailua valitsemaan haastatteluun sellaiset oppilaat, jotka suhtautuvat haastatteluun myönteisesti. Kahden kirjailijan vierailuiden pohjalta haastateltiin alakoululaisia ja toisten kahden vierailujen pohjalta yläkoululaisia, joka vierailuilta kuitenkin kahta paria. Kaikkiaan parihaastatteluja kertyi siis kahdeksan kappaletta: neljä alakoululaisilta ja neljä yläkoululaisilta. Lukemistaustaltaan hyvin erilaisista haastatelluista puolet oli tyttöjä ja puolet poikia. Haastattelujen kesto vaihteli oppilaiden puheliaisuuden mukaan seitsemästä viiteentoista minuuttiin. Haastattelurunkona oli kuusi pääkysymystä, joita täsmennettiin lisäkysymyksillä (ks. haastattelurunko, liite 2). Haastattelu oli kuitenkin hyvin vapaamuotoinen ja suppea, koska myös haastatellut oppilaat täyttivät kyselylomakkeen.

4 Kirjailijavierailujen kuvaus

Kukin kirjailija teki vierailunsa omalla tavallaan koulun tarjoamat tilat sekä kuhunkin vierailuun osallistuvan oppilasmäärän ja oppilaiden luokka-asteet huomioiden. Osa vierailuista järjestettiin erikokoisissa liikuntasaleissa ja auditorioissa, osa luokkahuoneissa. Kirjailijat esiintyivät siis välillä hyvin lähellä yleisöä ja välillä etäämpää lavalta käsin. Tarpeen mukaan osassa vierailuista kirjailija käytti mikrofonia, ja osassa oli käytössä myös projektori, jolla kirjailijat saattoivat esitellä kuvia esimerkiksi kirjojensa kansista ja työloistaan.

Noin oppitunnin mittaiset esitykset sujuivat kirjailijavetoisesti, ja oppilaiden osallistuminen vierailuihin vaihteli. Kaikki kirjailijat kertoivat hieman taustastaan ja päätymisestään kirjailijaksi sekä tavoistaan saada ideoita kirjoihinsa. Kirjailijat puhuivat vapaamuotoisesti elämästään, työpäiviensä kulusta ja prosessista, joka kirjan kirjoittaminen on. Myös kirjailijan tulot olivat vierailuilla yleinen puheenaihe. Osa kirjailijoista luki myös otteita kirjoistaan ja kierrätti kirjoja ja esimerkiksi otteita alkuperäiskäsikirjoituksista yleisössä.

Oppilaiden yleisin tapa osallistua esityksiin oli sekä ennalta valmisteltujen että spontaanien kysymysten esittäminen. Osa kirjailijoista antoi kysymysten ohjalla esityksiä ja osa vastasi kysymyksiin ja palasi sitten oman tarinansa kertomiseen. Kysymysvuoroja pyydettiin viittaamalla, ja kysymyksiä myös arvottiin. Myös kirjailijat kysyivät kysymyksiä oppilailta esimerkiksi heidän lukemisestaan. Joka vierailulla kysymyksille ei kuitenkaan ollut kunnolla aikaa, eli keskustelun määrä vierailujen aikana vaihteli.

Kysymykset eivät olleet kirjailijoiden ainoa tapa osallistua oppilaita esitykseen. Yksi kirjailijoista valitsi muutaman oppilaan esittämään yhden kohtauksen kirjasta lukemansa perusteella. Oppilaat saivat jopa kirjan hahmojen vaatteita ja muuta rekvisiittaa esiintymistä varten.

5 Kyselyyn vastanneet oppilaat

Tässä alaluvussa kuvaamme kirjailijavierailuihin ja siten myös verkkokyselyyn vastanneita oppilaita ja esimerkiksi heidän yleisiä lukemisasenteitaan. Kirjailija joka kouluun -kiertue tavoitti suuren joukon oppilaita, varsinkin kun huomioi, että kyselyllä kerättiin palautetta vain neljän kirjailijan vierailuista. Kun epäluotettavat vastaukset poistettiin kyselyaineistosta, tarkasteltavaksi jäi 783 vastausta. Sukupuolijakauma oli hyvin tasainen: vastaajista poikia oli 388 ja tyttöjä 395 (taulukko 1).

Taulukko 1. Vastaajien lukumäärä aineistossa.

Sukupuoli	N	%
Poikia	388	49,6
Tyttöjä	395	50,4
Yhteensä	783	100,0

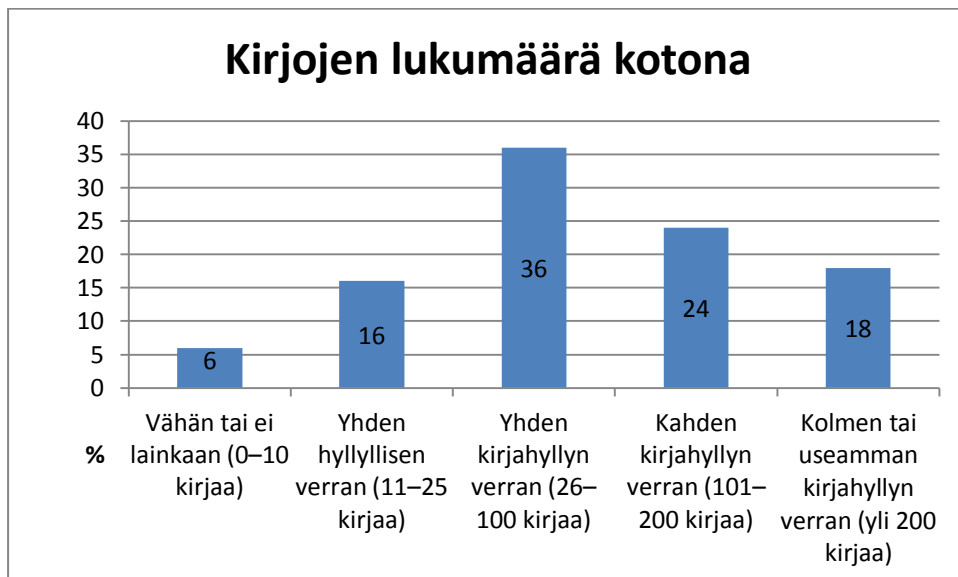
Luokka-asteittain vastaajat jakoutuivat siten, että suurin osa vastaajista oli 8.-luokkalaisia, toiseksi eniten oli 9.-luokkalaisia ja kolmanneksi eniten 7.-luokkalaisia (tar-

kemmin ks. taulukko 2). Näin ollen vastaajista valtaosa, noin 84 prosenttia, oli yläkoululaisia ja selvästi pienempi osa eli noin 16 prosenttia alakoululaisia. Neljä vastaajaa kertoi olevansa kymmenennellä luokalla.

Taulukko 2. Vastaajien jakautuminen luokka-asteittain.

Luokka-aste	N	%
5.-luokkalaisia	98	12,5
6.-luokkalaisia	28	3,6
7.-luokkalaisia	159	20,3
8.-luokkalaisia	266	34,0
9.-luokkalaisia	228	29,1
10.-luokkalaisia	4	0,5

Kyselyssä oppilailta tiedusteltiin myös kotona olevien kirjojen lukumäärää, sillä useissa tutkimuksissa tämän on todettu heijastavan kodin lukemista arvostavaa ilmapiiriä (esim. Linnakylä, Malin & Taube 2004; Sulkunen, Nissinen & Kupari 2014). Vastaukset jakautuivat siten, että eniten vastauksia, 36 prosenttia, sai vaihtoehto ”yhden kirjahyllyn verran (26–100 kirjaa)” (kuvio 1). Toiseksi eniten, 24 prosenttia vastauksista, keräsi vaihtoehto ”kahden kirjahyllyn verran (101–200 kirjaa)”. ”Vähän tai ei lainkaan” eli kotona alle 10 kirjaa oli vain noin kuudella prosentilla vastaajista.

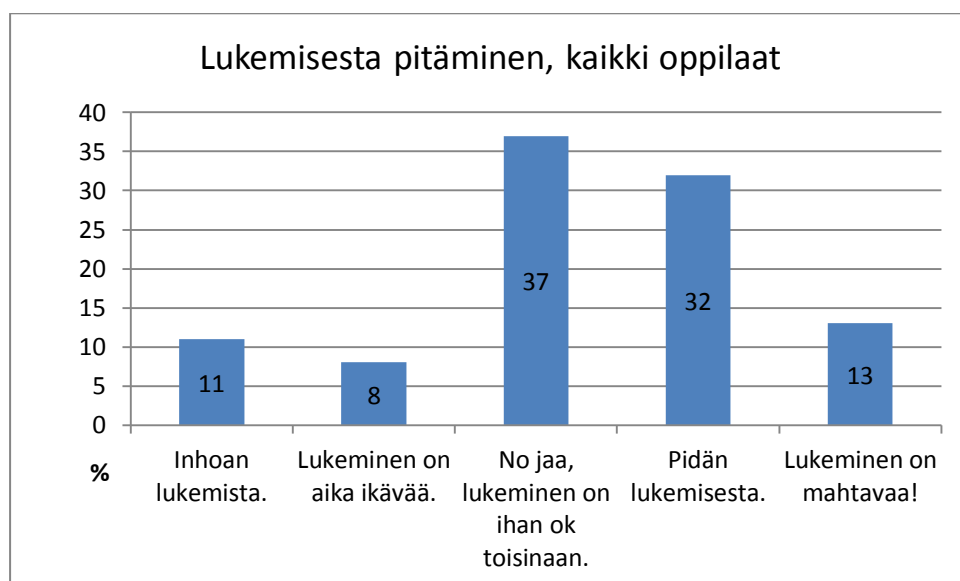
Kuvio 1. Kirjojen lukumäärä kotona.

Oppilailta kysyttiin myös, kuinka usein he lainaavat kirjoja kirjastosta. Kysymyksen vastaukset (taulukko 3) jakautuivat siten, että noin kolmannes vastaajista kertoi lainaavansa kirjoja kerran–pari vuodessa. Lähes joka neljäs eli noin 23 prosenttia vastaajista taas kertoi, ettei lainaa kirjastosta koskaan kirjoja. Kahteen aktiivisempaan ryhmään (viikoittain tai lähes viikoittain sekä kerran kuussa kirjoja lainaavat henkilöt) kuului kuitenkin yhteensä noin 29 prosenttia vastaajista.

Taulukko 3. Kirjojen lainaaminen kirjastosta.

Kirjojen lainaamistiheys	N	%
Viikoittain tai lähes viikoittain	81	10,3
kerran kuussa	146	18,6
useamman kerran vuodessa	138	17,6
kerran tai pari vuodessa	236	30,1
ei koskaan	182	23,2

Kartoitimme myös vastaajien yleistä asennetta lukemista kohtaan. Oppilaiden lukemisasenteita taustoitettiin erilaisten väittämien avulla (kuvio 2). Vastaajia pyydettiin valitsemaan viidestä luonnehdinnasta se, mikä parhaiten vastaa heidän mielikuvaansa. Neutraaleimman "No jaa, lukeminen on ihan ok toisinaan" -luonnehdinnan valitsi vastaajista 37 prosenttia. Lähes yhtä moni, noin 32 prosenttia vastaajista valitsi toiseksi positiivisimman "Pidän lukemisesta." -luonnehdinnan. Positiivisinta asennetta kuvaavan "Lukeminen on mahtavaa!" -vaihtoehdon valitsi noin 13 prosenttia vastaajista. Kahteen negatiivisimpia asenteita kuvastaviin väittämiin "Lukeminen on aika ikävää" ja "Inhoan lukemista" samaistui yhteensä lähes joka viides eli noin 19 prosenttia vastaajista.

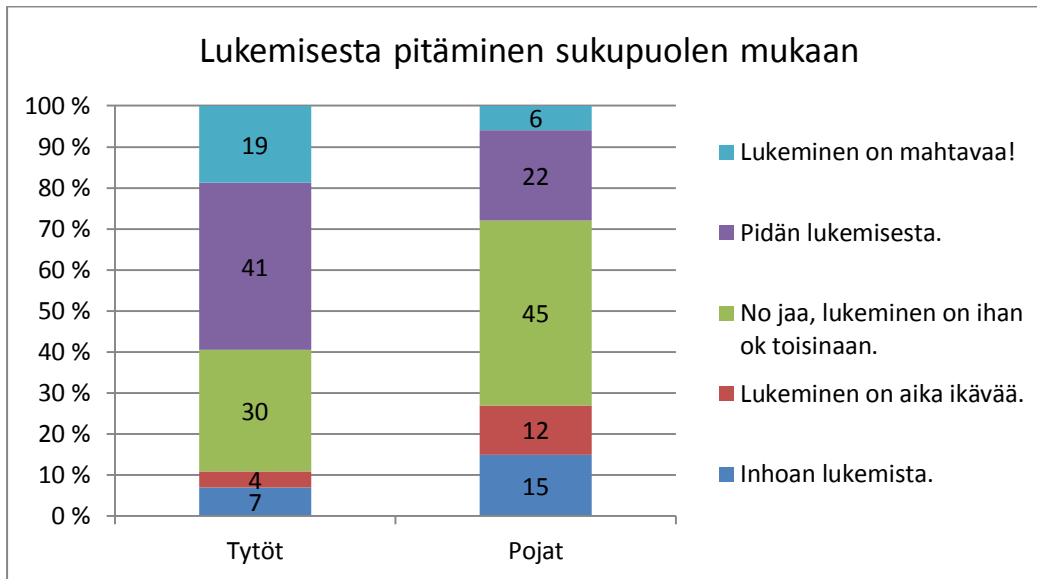

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden oppilaiden lukemisesta pitäminen.

Sukupuolittain tarkasteltuna erot lukemisasenteita koskevan kysymyksen vastauksissa olivat suuret (kuvio 3): Tytöistä lukemista piti mahtavana noin 19 prosenttia vastaajista, kun taas pojista vain noin 6 prosenttia; "Pidän lukemisesta" -väittämän valitsi tytöistä noin 41 prosenttia ja pojista 22 prosenttia; "No jaa, lukeminen on ihan ok toisinaan" -luonnehdintaa kuvaavimpana piti tytöistä noin 30 prosenttia ja pojista noin 45 prosenttia. Positiiviseksi tai neutraaliksi tulkittavan luonnehdinnan valitsi siis tytöistä yhteensä noin 90 prosenttia ja pojista 73 prosenttia. Näin ollen kahteen negatiivisinta asennetta kuvaa-

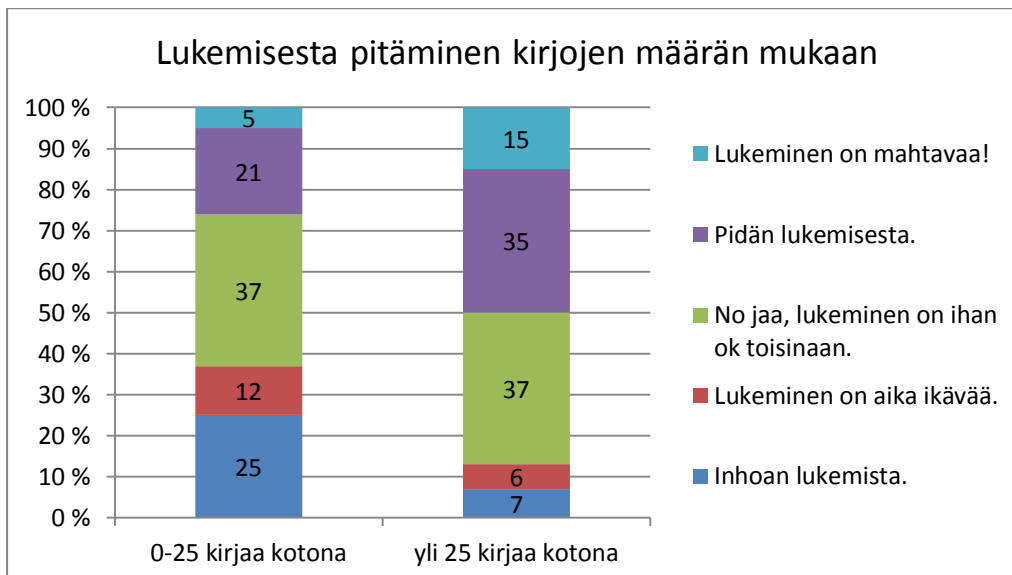

vaan väittämään samaistui tytöistä noin joka kymmenes ja pojista taas reilu neljännes eli 27 prosenttia.

Kuvio 3. Lukemisesta pitäminen sukupuolittain.

Mielikuvaa lukemisen mielekkyydestä tarkastelimme myös suhteessa kotona olevien kirjojen määrään. Vertailua varten muodostettiin kaksi ryhmää: kotona 0–25 kirjaa sekä kotona yli 26 kirjaa. Yhteensä 23 prosentilla vastaajista oli kotonaan kirjoja vähän tai ei lainkaan ja 77 prosentilla oli kotonaan yli 26 kirjaa.

Kuvio 4. Lukemisasenteet ja kirjojen määrä kotona.

Henkilöistä, joilla oli kotona kirjoja vähän tai ei lainkaan, noin 5 prosenttia valitsi luonnehdinnan "Lukeminen on mahtavaa!", kun taas henkilöistä, joilla oli kotonaan enemmän kirjoja, saman vaihtoehdon valitsi 15 prosenttia (kuvio 4). Samalla heistä, joilla oli kotonaan vähän tai ei lainkaan kirjoja joka neljäs kertoi inhoavansa lukemista, mutta yli 26 kirjaa omistavista lukemista inhosi vain noin 7 prosenttia. Heistä, joilla kotona oli vain vähän kirjoja, jommankumman kahdesta negatiivisinta asennetta kuvaavasta luonnehdinnasta valitsi kaikkiaan yhteensä 37 prosenttia ja heistä, joilla kotona oli yli 26 kirjaa,

yhteensä vain 13 prosenttia. Vastaajajoukkomme perusteella näyttää siis siltä, että mitä enemmän kotona on kirjoja, sitä myönteisemmin nuori suhtautuu lukemiseen. Tämä tulos vahvistaa aiempia havaintoja siitä, että lukemisesta pitäminen on yhteydessä kotona olevien kirjojen määrään, sillä se heijastaa kodin lukemista arvostavaa ilmapiiriä (esim. Linnakylä, Malin & Taube 2004; Sulkunen, Nissinen & Kupari 2014).

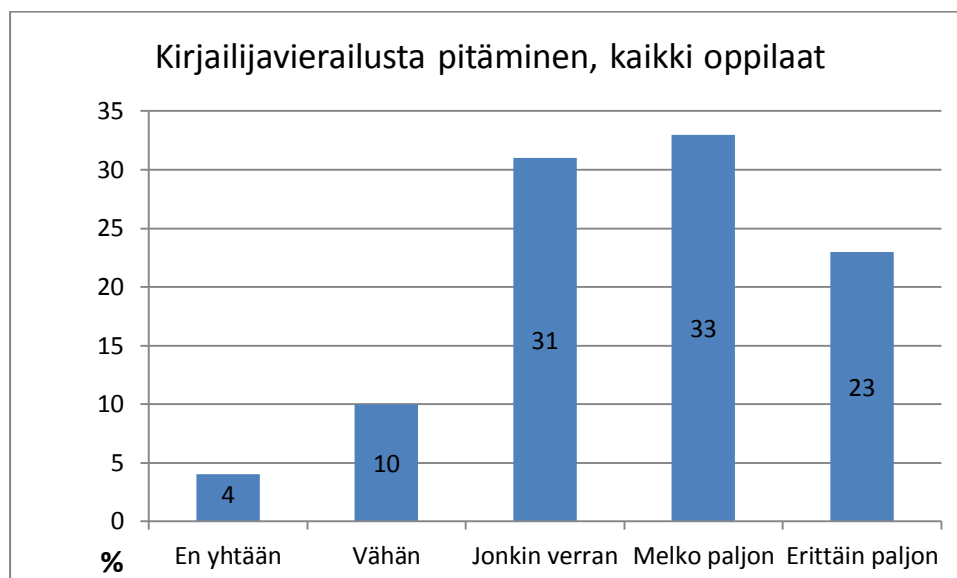
6 Kirjailija joka kouluun -vierailut oppilaiden näkökulmasta

Kirjailijavierailun onnistuneisuutta arvioitiin esittämällä oppilaille erilaisia väittämiä. Niiden avulla oppilaat arvioivat sitä, kuinka paljon pitivät kirjailijavierailusta, kuinka kiinnostava kirjailijavierailu ja sen eri osa-alueet olivat ja missä määrin kirjailijavierailu innosti heitä erilaisiin lukemiseen liittyviin asioihin (ks. liite 1). Oppilaiden vastauksia näihin kysymyksiin kuvataan luvuissa 6.1–6.3. Oppilailta kysyttiin myös, miten he saivat osallistua vierailuun, mitä siitä jäi erityisesti mieleen ja miten vierailuja voisi kehittää. Näitä vastauksia kuvaamme luvussa 6.4. Oppilaiden haastatteluista peräisin olevat katkelmat täydentävät kyselytulosten kuvausta jokaisessa luvussa.

Pääosin kouluissa vierailleet kirjailijat ja heidän teoksensa olivat oppilaille vieraita. Kysyimme oppilailta, missä määrin he olivat lukeneet kouluilla vierailijoiden kirjoja ennen vierailua. Suurin osa vastaajista ei ollut lukenut vierailijoiden esittelemiä teoksia, mutta joillakin luokilla niitä kuitenkin luettiin etukäteen ja jotkut oppilaat olivat lukeneet niitä itsenäisesti.

6.1 Kirjailijavierailusta pitäminen

Kirjailijavierailu osoittautui oppilaskyselyn perusteella hyvin pidetyksi, sillä vastaajista jopa 33 prosenttia kertoi pitäneensä kirjailijavierailusta melko paljon ja vain 4 prosenttia vastaajista kertoi, ettei pitänyt kirjailijavierailusta yhtään (kuvio 5).

Kuvio 5. Kirjailijavierailusta pitäminen.

Haastattelujen pohjalta voidaan sanoa, että oppilaat pitivät erityisesti siitä, että kirjailija toi omaa persoonaansa esiin. Mieleen tuntui jääneen muun muassa kirjailijan tarinat liittyen häneen omaan elämäänsä, kuten kuvailut siitä, kuinka hänestä oli tullut kirjailija

sekä tarinat kirjailijan tapaamisista eri henkilöiden kanssa. Lisäksi koululaisiin oli purrut huumorin käyttö:

- 1) *Kyl mä luulen, että muutkin tykkäs. Kyllä ne ainakin nauro paljon.* (poika)

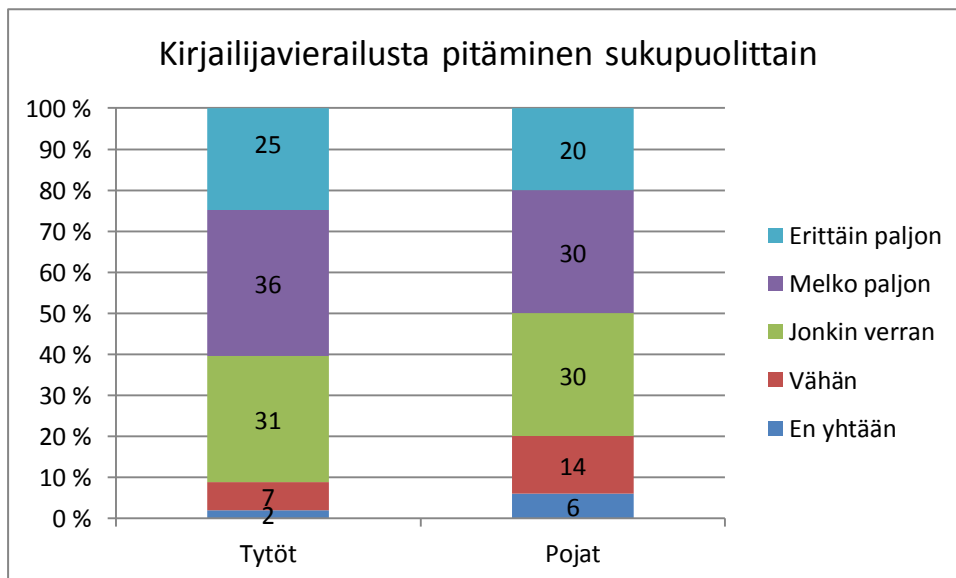
Oppilaat kommentoivat paljon kirjailijan käytännön työtä, ja osa kertoi juuri sen olleen mielenkiintoisinta. Oppilaiden mieltä jäi askarruttamaan esimerkiksi kirjailijan työn vaativuus ja raskaus, jotka yllättivät useat haastatellut. Haastatellut oppilaat esimerkiksi kuvailivat, miten olivat yllättyneet siitä, kuinka kirjailijan tulee selvittää taustatietoja, miten raskas ja monivaiheinen kirjoitusprosessi on, kuinka paljon kirjailijat itse eläytyvät kirjoihin ja miten kirjailijan tulee ”toipua” kirjojen kirjoittamisen välillä. Eräät yläkoululaiset pojat toivat esiin myös yllättyneisyytensä kirjailijan toimeentuloa kohtaan ja tuntuivat huumanteen kirjailijan intohimoisen suhtautumisen työhönsä:

- 2) *Pitää olla kova intohimo että haluaa tommosta tehdä* (poika)

Yksittäisistä toimintamalleista mieleen oli erityisesti jäänyt erään kirjailijan tapa esitellä henkilöihahmot draaman avulla:

- 3) *No se oli ainaki hauskaa, et se otti luokasta justii ne roolihaahmot.* (tyttö)
- 4) *Ja sillä tavalla sit kuvaili niitä kirjan haahmoja.* (tyttö)

Tytöt pitivät kirjailijavierailusta hieman enemmän kuin pojat (ks. kuvio 6). Erityisesti tyttöjen vastaukset painottuvat arviointiasteikon yläpäähän. Korkeimman vaihtoehdon ”erittäin paljon” valitsi tytöistä noin neljäsosa (noin 25 prosenttia) ja pojista hieman harvempi (noin 20 prosenttia).

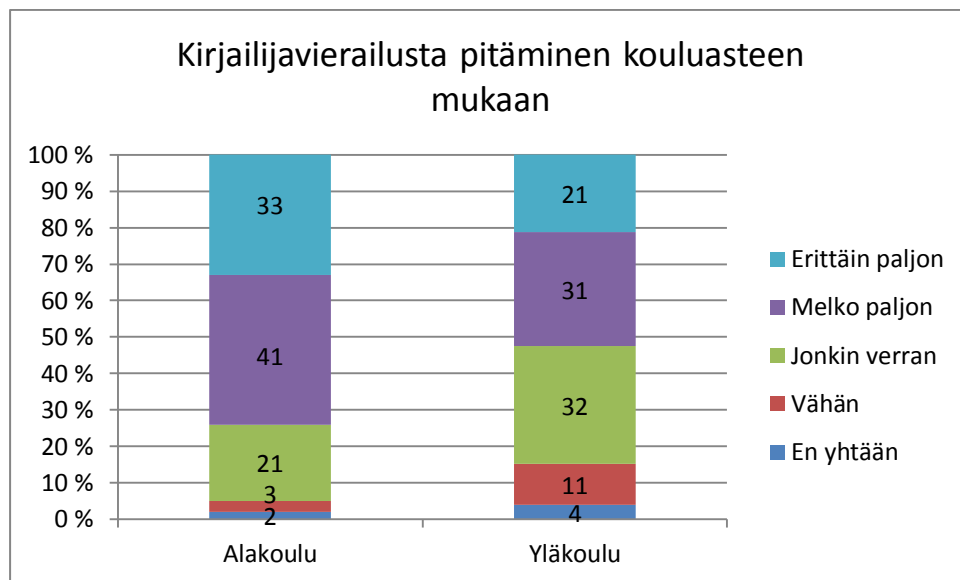

Kuvio 6. Kirjailijavierailusta pitäminen sukupuolittain.

Tytöistä jopa 36 prosenttia vastasi pitäneensä kirjailijavierailusta ”melko paljon” ja vain 2 prosenttia vastasi, ettei pitänyt kirjailijavierailusta yhtään. Poikien yleisimmät vastaukset puolestaan olivat ”melko paljon” ja ”jonkin verran” (molemmissa noin 30 % vastaajista). Pojista noin 6 prosenttia ei pitänyt kirjailijavierailusta yhtään. Eräät yläkoululaiset haastatellut tytöt arvelivat, että pojat eivät välttämättä antaneet vierailulle edes mahdollisuutta:

5) *Ne aatteli, et on ihan tylsä aihe, et ei kannata kuunnella.* (tyttö)

Alakoululaiset pitivät kirjailijavierailusta hieman yläkoululaisia enemmän (ks. kuvio 7). Alakoulussa yhteensä 33 prosenttia kertoi pitäneensä kirjailijavierailusta erittäin paljon, kun taas yläkoulussa kirjailijavierailusta erittäin paljon pitäneitä oli 21 prosenttia, mikä on yli 10 prosenttiyksikköä vähemmän kuin alakoulussa.

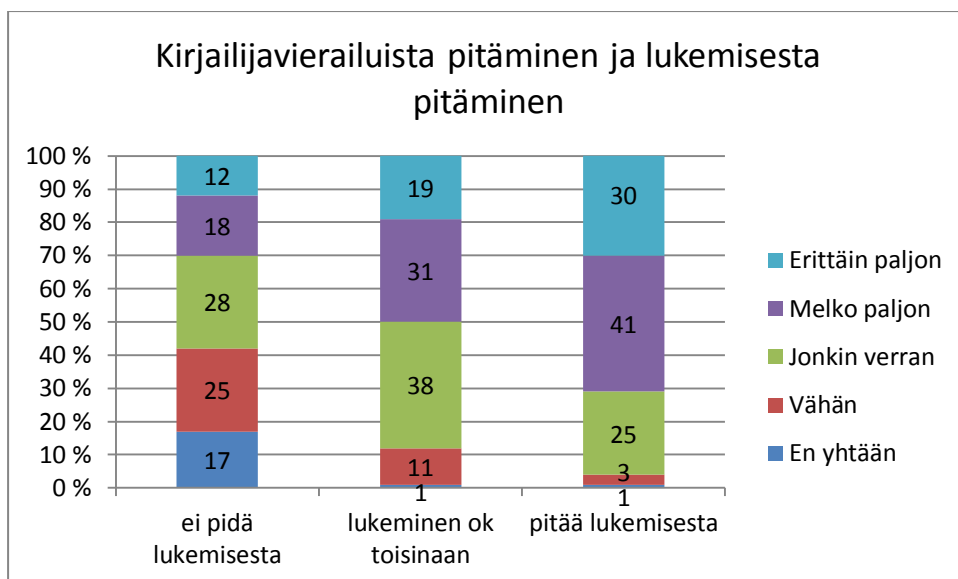
Kuvio 7. Kirjailijavierailusta pitäminen kouluasteen mukaan.

Lisäksi alakoululaisista yhteensä vain 5 prosenttia vastasi, että ei pitänyt kirjailijavierailusta yhtään tai piti siitä vain vähän, kun yläkoulussa vastaavat vaihtoehdot oli valinnut yhteensä 15 prosenttia vastaajista. Tuloksiin tulee kuitenkin suhtautua varovaisesti, sillä alakoululaisia oli aineistossa huomattavasti vähemmän (noin 16 prosenttia vastaajista) kuin yläkoululaisia vastaajia (noin 84 prosenttia vastaajista).

Lisäksi tarkastelimme oppilaan yleisen lukemisasenteen yhteyttä siihen, kuinka paljon hän piti kirjailijavierailusta. Analyysia varten oppilaat jaettiin lukemisasenteen suhteen kolmeen ryhmään:

- 1) Henkilöt, jotka pitivät lukemisesta – eli henkilöt, jotka luonnehtivat lukemista mahtavaksi tai kertoivat pitävänsä lukemisesta
- 2) Henkilöt, joiden mielestä lukeminen oli ok toisinaan
- 3) Henkilöt, jotka eivät pidä lukemisesta – eli henkilöt, jotka luonnehtivat lukemista ikäväksi tai kertoivat inhoavansa lukemista.

Tulosten perusteella näyttää siltä, että oppilaan lukemisasenne oli yhteydessä siihen, kuinka paljon hän piti kirjailijavierailusta: mitä positiivisempi asenne, sitä todennäköisemmin oppilas piti kirjailijavierailusta (kuvio 8). Niiden henkilöiden ryhmässä, jotka pitivät lukemista, kirjailijavierailun arviot painottuivat positiivisiin vastausvaihtoehtoihin. Samaan tapaan kirjailijavierailu sai eniten heikkoja arvioita ja vähiten positiivisimpia arvioita siinä oppilasryhmässä, jonka oppilaat eivät pitäneet lukemisesta.

Kuvio 8. Kirjailijavierailusta pitäminen ja lukemisasenne.

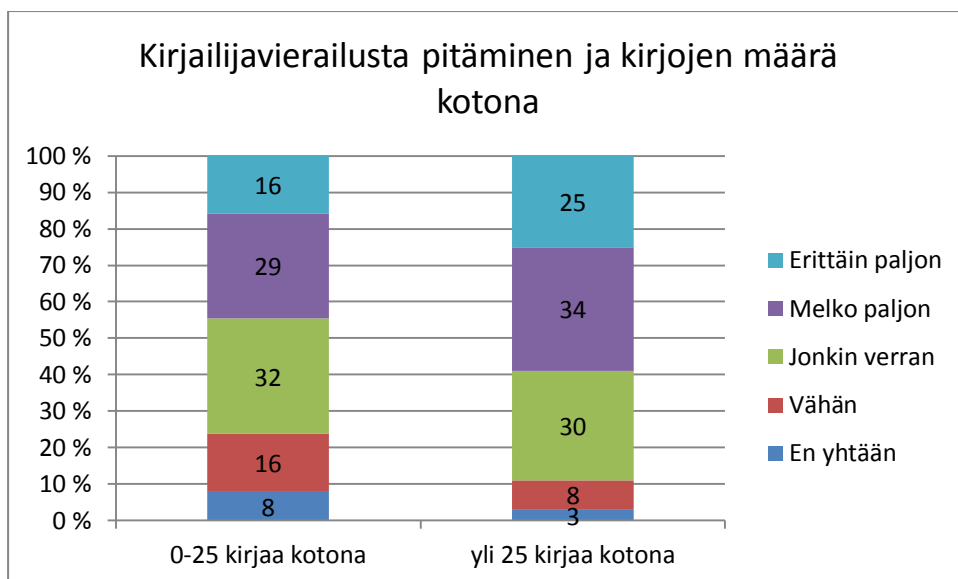
On kuitenkin huomattava, että lukemisesta pitämättömien ryhmässä eri vastausvaihtoehdot saivat tasaisesti vastauksia, sillä kukin vastausvaihtoehto sai 12–28 prosenttia kokonaisvastauksista. Voidaan siis olettaa, että mikäli henkilö ei pitänyt lukemisesta, on hieman todennäköisempää, ettei hän pitänyt kirjailijavierailusta, mutta vierailusta pitäminen riippuu myös muista tekijöistä kuin lukemisesta pitämisestä. Eräs taustalla oleva syy voi olla esimerkiksi se, että kirjailijavierailuun osallistuminen erosi koulun muusta rutiinista, jolloin se nähdään tervetulleena vaihteluna. Tämä näkyi eräiden haastateltujen kommentteissa:

- 6) *On tää ny ihan mukava, äidinkielen tunti meni tässä mukavasti.* (poika)
- 7) *Joo. Vähä vaihtelua.* (poika)

Lisäksi eräässä haastattelussa tuli esille, että oppilaan odotukset vierailua kohtaan saattoivat olla matalalla, mutta vierailu yllättikin positiivisesti:

- 8) *No mä eka luulin, että tää on silleen aika tylsää mutta tää oli tosi mielenkiintonen ja herätti huomiota hirveesti.* (tyttö)

Samankaltaisesti aineistossa oli nähtävissä selkeä yhteys sen välillä, kuinka paljon oppilaan kotona oli kirjoja ja miten paljon oppilas piti kirjailijavierailuista (ks. kuvio 9). Niistä henkilöistä, joilla oli kotona yli 25 kirjaa, vain 11 prosenttia vastasi, ettei pitänyt kirjailijavierailusta yhtään tai piti siitä vain vähän. Vastaavasti lähes neljäsosa niistä, joiden kotona oli alle 25 kirjaa, vastasi yhtä kielteisesti.

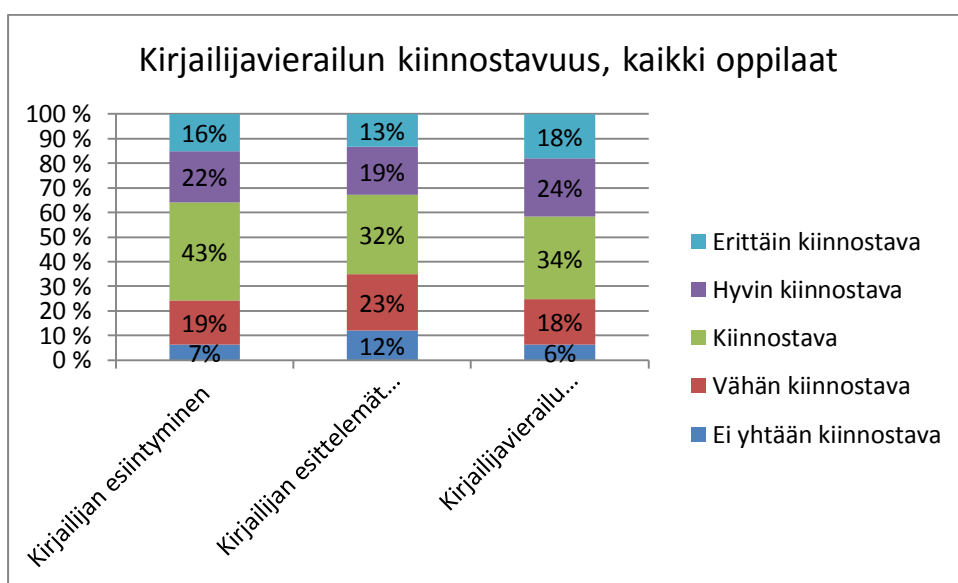

Kuvio 9. Kirjailijavierailusta pitäminen ja kirjojen määrä kotona.

Myös kirjailijavierailusta erittäin paljon pitäneiden henkilöiden määrä on suurempi siinä ryhmässä, joilla oli kotona enemmän kirjoja. Yhteensä neljäsosa niistä henkilöistä, joiden kotona oli paljon kirjoja, kertoivat pitäneensä kirjailijavierailusta erittäin paljon. Sen sijaan niiden kotona, joilla oli alle 25 kirjaa, 16 prosenttia kertoi pitäneensä kirjailijavierailusta erittäin paljon.

6.2 Kirjailijavierailun kiinnostavuus

Oppilaita pyydettiin arvioimaan erikseen kirjailijan esiintymisen kiinnostavuutta, kirjailijan esittelemien kirjojen kiinnostavuutta sekä kirjailijavierailun kiinnostavuutta kokonaisuudessaan. Kaikkien osa-alueiden vastauksissa keskiarvo oli noin kolme (3,0–3,3), joka tarkoittaa vaihtoehtoa ”kiinnostava”. Tätä keskiarvoa voidaan pitää hyvänä, sillä yli kolmen keskiarvo tarkoittaa sitä, että suurempi osa vastaajista piti kirjailijavierailua kiinnostavana kuin epäkiinnostavana. Kuvioista 10 voi tarkastella tarkemmin oppilaiden vastauksen jakautumista eri vastausvaihtoehtoihin, kun heiltä kysyttiin kirjailijavierailun kiinnostavuudesta.

Kuvio 10. Kirjailijavierailun kiinnostavuus.

Kirjailijan esiintyminen ja kirjailijavierailu kokonaisuudessaan olivat oppilaiden mielestä hieman kiinnostavampia kuin kirjailijan esittelemät kirjat. On kuitenkin huomattava, että erot näiden eri osa-alueiden välillä olivat hyvin pieniä.

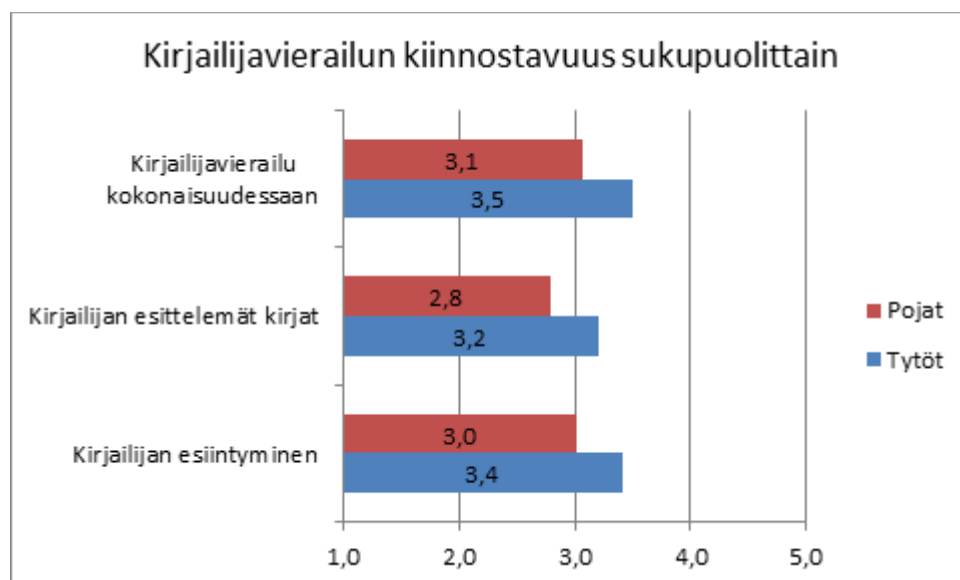
Kirjailijan esittelemien kirjojen kiinnostavuuden saama hieman heikompi arvio voi selittyä ainakin osittain sillä, ettei esiteltyjen kirjojen genre tai aiheet välttämättä vastanneet oppilaiden kiinnostuksen kohteita. Esimerkiksi eräässä haastattelussa tuli esille, etteivät kirjailijan kirjat vain tuntuneet itselle sopivilta:

9) *Mut ei mua ainakaan kiinnosta yhtää semmoset [kirjailijan esittelemät] kirjat millää lailla.* (poika)

Puolestaan jo valmiiksi samankaltaisista kirjoista pitänyt henkilö oli hyvin kiinnostunut kirjailijan kirjoista:

10) *[Tykkään lukea] suunnilleen saman tyyppisiä [mitä kirjailija esitteli] – – Mä ainakin haluan mennä mahdollisimman nopeesti lainaamaan niitä.* (tyttö)

Sukupuolittain tarkasteltuna huomataan, että keskimäärin tytöt ovat arvioineet kirjailijavierailun hieman kiinnostavammaksi kuin pojat (kuvio 11). Tyttöjen ja poikien vastausten erot ovat jokaisella osa-alueella yhtä suuret, eli tytöt ovat arvioineet tasaisesti positiivisemmin kaikkia osa-alueita verrattuna poikiin. Erot sukupuolten välille syntyvät siitä, että pojat ovat valinneet hieman tyttöjä useammin alempia vastausvaihtoehtoja (”ei yhtään kiinnostava” tai ”vähän kiinnostava”), kun tyttöjen vastaukset painottuvat hieman enemmän toiseen ääripäähän (”erittäin kiinnostava” tai ”hyvin kiinnostava”). Keskimmäisen vastausvaihtoehdon (”kiinnostava”) välillä ei ole juuri sukupuolista eroa.

Kuvio 11. Kirjailijavierailun kiinnostavuus sukupuolittain.

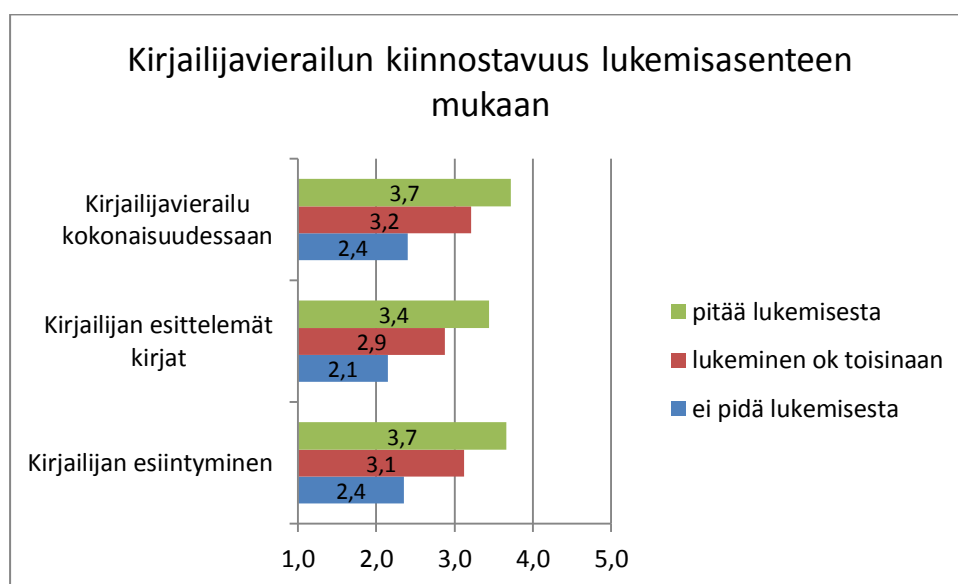
Samalla tavalla kuin vierailusta pitämisen kohdalla, niin alakoululaiset arvioivat myös eri osa-alueet (kirjailijavierailu kokonaisuudessaan, kirjailijan esittelemät kirjat ja kirjailijan esiintyminen) hieman kiinnostavimmiksi kuin yläkoululaiset. Alakoululaisten vastaukset pyörivät vastausvaihtoehtoon neljä (”hyvin kiinnostava”) ja yläkoululaisten vastaukset pyörivät vastausvaihtoehtoon kolme (”melko kiinnostava”). Erot alakoululaisten ja ylä-

koululaisten arvioiden välillä ovat kuitenkin hyvin pieniä. Varovaisesti voidaan sanoa, että alakoululaiset pitivät kirjailijavierailua kiinnostavampana kuin yläkoululaiset, mutta samalla on muistettava, että alakoululaisia vastaajia oli aineistossa huomattavasti vähemmän (noin 16 prosenttia vastaajista) kuin yläkoululaisia vastaajia (noin 84 prosenttia vastaajista).

Molempien kouluasteiden oppilaat ovat arvioineet kiinnostavammaksi kirjailijavierailun kokonaisuudessaan ja vähiten kiinnostavaksi kirjailijan esittelemät kirjat. Pienin ero kouluasteiden välillä on siinä, miten kiinnostavaksi oppilaat ovat arvioineet kirjailijan esiintymisen. Molempien kouluasteiden oppilaat pitivät kirjailijan esiintymistä kiinnostavana. Suurin ero sen sijaan on sen välillä, miten kiinnostavina ylä- ja alakoulun oppilaat pitivät kirjailijan esittelemiä kirjoja. Alakoululaiset pitivät kirjoja ainakin jonkun verran kiinnostavampina kuin yläkoululaiset. Alakoululaisten haastatteluissa tulikin pääsääntöisesti yläkoulua positiivisempaa palautetta kirjoista. Jotkin haastatellut jopa nostivat kirjat kiinnostavimmaksi osaksi vierailua, vaikka muuten esitys ei tuntunutkaan kiinnostavalta:

11) *Mua kiinnosti ainaki se uus kirja, et sen vois lukee - - mutta ei oikein mikään muu.* (tyttö)

Lukemisasenteen ja kirjailijavierailun kiinnostavuuden välillä on selvä yhteys: jos henkilö piti lukemisesta, hän piti myös kirjailijavierailua kiinnostavampana kuin lukemiseen nuivemmin suhtautuvat. Ero näkyy selvänä ja samansuuntaisena kaikkien kirjailijavierailun osa-alueiden kohdalla (kuvio 12). Näyttää siltä, että ne oppilaat, jotka eivät pitäneet lukemisesta, valitsivat tässä kysymyksessä huomattavasti enemmän arviointiasteikon alimpia vaihtoehtoja.

Kuvio 12. Kirjailijavierailun kiinnostavuus lukemisasenteen mukaan.

Kirjailijavierailun kiinnostavuuden ja lukemisasenteen välillä ei ole havaittavissa samankaltaista vastausvaihtoehtojen tasaisuutta kuin esityksestä pitämisessä niiden henkilöiden kohdalla, jotka eivät pitäneet lukemisesta (vrt. kuvio 8). Aineistossa olikin enemmän säännönmukaista, että sellainen henkilö, joka ei pitänyt lukemisesta, ei myöskään pitänyt kirjailijavierailua yhtä kiinnostavana kuin oppilas, joka piti lukemisesta.

Kotona olevien kirjojen ja kirjailijavierailun kiinnostavuuden välillä on myös selkeä yhteys. Ne oppilaat, joiden kotona oli paljon kirjoja, pitivät kirjailijavierailua kauttaaltaan kiin-

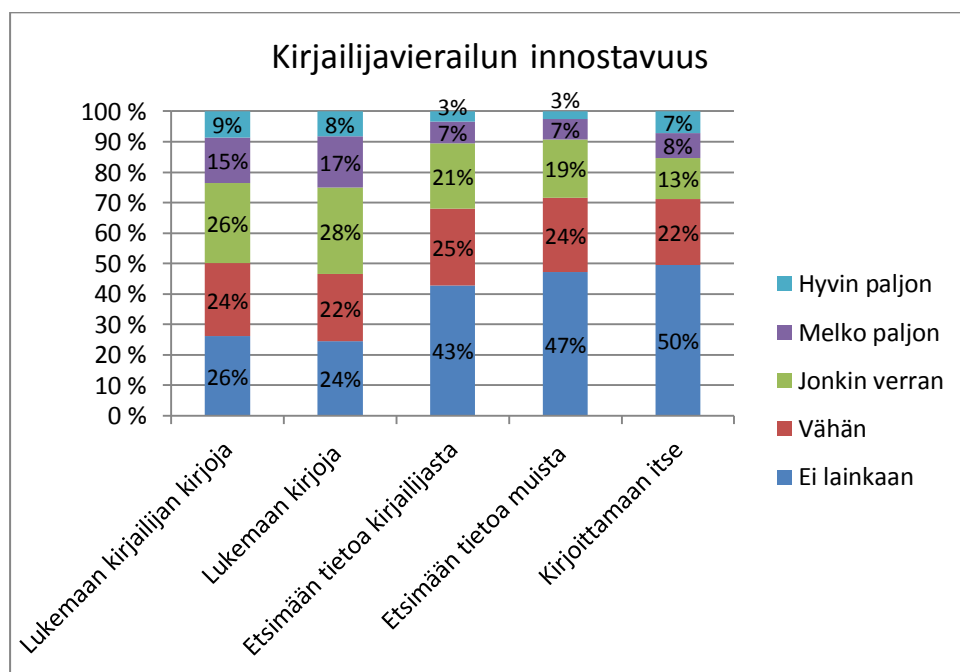

nostavampana kuin ne oppilaat, joiden kotona oli vähän kirjoja. Eräästä haastattelusta saatiin viitteitä esimerkiksi siihen suuntaan, että kiinnostusta vierailua kohtaan nosti se, mikäli haastateltu oli jo tutustunut etukäteen kirjailijavierailijan tuotantoon:

12) *Se että ku tietää kirjailijasta jonku verran, nii se oli mukavaa nähdä li-venä. (poika)*

6.3 Kirjailijavierailun innostavuus

Oppilaat arvioivat kirjailijavierailun innostavuutta sen mukaan, kuinka paljon he kokivat sen innostaneen heitä lukemaan koululla vierailleen kirjailijan kirjoja ja kirjoja yleensä, etsimään tietoa kirjailijoista ja kirjoittamaan itse (kuvio 13). Eniten kirjailijavierailu innosti lukemaan vierailleen kirjailijan kirjoja ja kirjoja yleensä: noin neljännes vastaajista koki, että vierailu innosti lukemaan vähintään melko paljon, ja noin puolia vastaajista vierailu innosti lukemaan jonkin verran tai vähän. Kuitenkaan 26 prosenttia oppilaista ei innostunut lukemaan kirjailijan kirjoja lainkaan, ja muiden kirjojen osalta luku on melko sama (24 %).

Kuvio 13. Kirjailijavierailun innostavuus.

Oppilaat perustelivat innottomuuttaan sillä, etteivät mitkään kirjat, eivät edes kirjailijavierailijan, kiinnostaneet heitä. Toisaalta jotkut innostuivat nimenomaan vierailijan kirjoista:

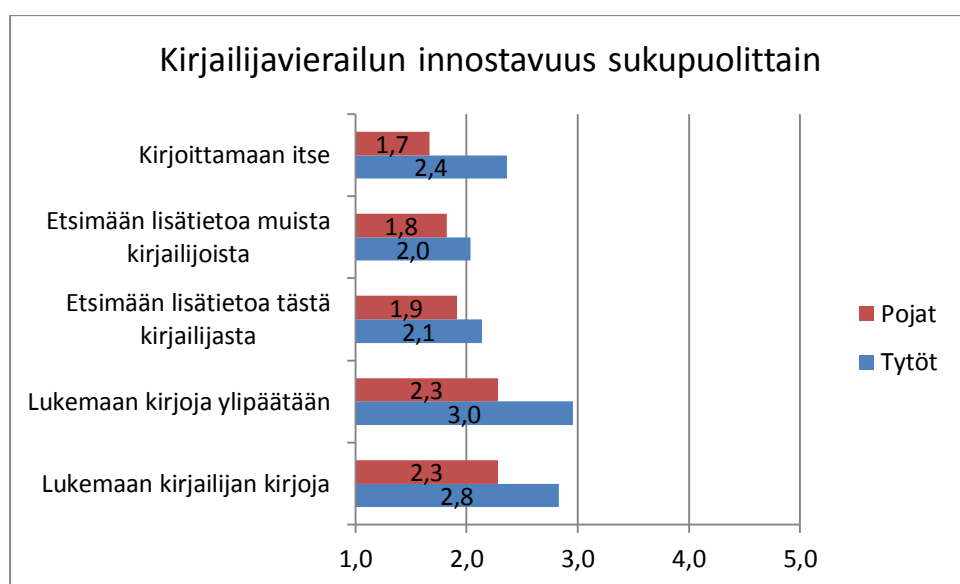
13) *No en tykkää paljoo lukea mitään mutta hänen kirjat oli hyviä huumorintajusia ja hauskoja eli niitä aion lukea mutta en muita.*

Lisäksi 43 prosenttia vastaajista ei innostunut vierailun perusteella etsimään tietoa vierailleesta kirjailijasta lainkaan. Useissa kouluissa kirjailijavieraasta oli etsitty tietoa jo etukäteen, ja lisäksi kirjailija kertoi itsestään melko paljon vierailun aikana. Eräs oppilas perustelikin, ettei tästä syystä innostunut etsimään kirjailijavierailijasta enää lisää tietoa:

14) Kirjailija kertoi jo aika paljon itsestään, joten en koe lisätiedon etsimistä kovin tarpeelliseksi.

Muiden kirjailijoiden osalta vielä suurempi osa oppilaista (47 %) ei innostunut etsimään tietoa. 46 prosenttia vastaajista koki kirjailijavierailun innostaneen etsimään tietoa vierailleesta kirjailijasta vähän tai jonkin verran, ja muista kirjailijoista innostui etsimään tietoa vähän tai jonkin verran 43 prosenttia vastaajista. Puolet oppilaista koki, ettei kirjailijavierailu innostanut heitä lainkaan kirjoittamaan itse, ja 35 prosenttia innostui kirjoittamisesta vähän tai jonkin verran.

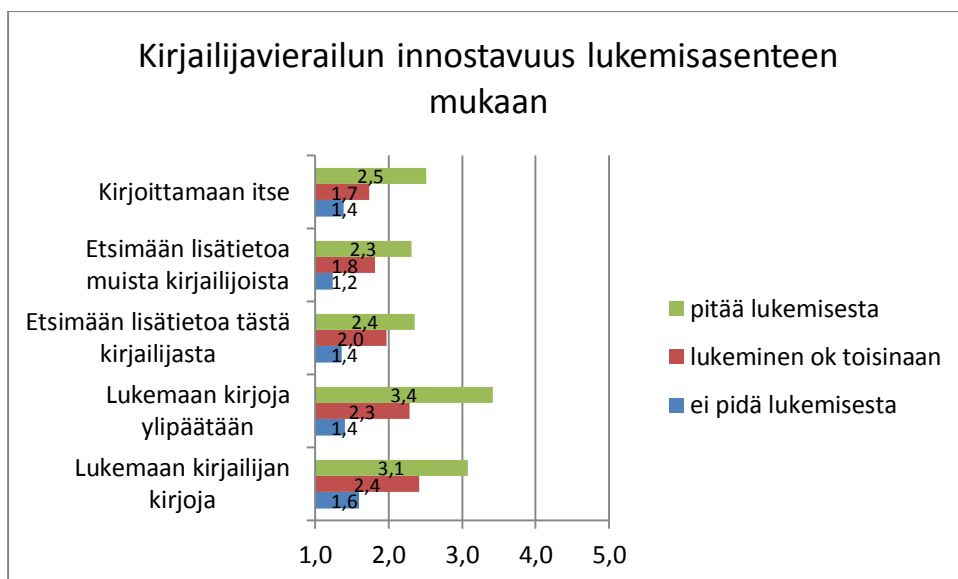
Sukupuolittain tarkasteltuna voidaan huomata, että kirjailijavierailu innosti enemmän tyttöjä kuin poikia tekemään eri asioita (kuviot 14). Tytöt vastasivat innostavuuden eri osa-alueisiin myönteisemmin kuin pojat, jotka valitsivat tyttöjä useammin väittämän ”ei lainkaan”. Niitä, jotka kokivat innostuneensa vähän tai jonkin verran, oli sekä tytöissä että pojissa suunnilleen yhtä paljon. Erot näkyivätkin eniten juuri vastausten ääripäissä.

Kuvio 14. Kirjailijavierailun innostavuus sukupuolittain.

Kartoitimme kirjailijavierailun innostavuutta myös suhteessa kouluasteeseen (alakoulu/yläkoulu). Alakoulun oppilaat kokivat vierailun innostavampana kuin yläkoululaiset. Kummankin kouluasteen oppilaat arvioivat innostavimmaksi osa-alueeksi vierailleen kirjailijan kirjojen tai muiden kirjojen lukemisen. Lisätietojen etsiminen muista kirjailijoista osoittautui osa-alueeksi, josta molempien kouluasteiden oppilaat innostuivat vähiten. Suurin ero kouluasteiden välillä oli innostumisessa kirjoittamaan itse; alakoululaisia vierailu innosti enemmän myös tällä osa-alueella. On myös otettava huomioon, että alakoululaisia oli vastaajien joukossa selvästi vähemmän kuin yläkoululaisia.

Ne oppilaat, jotka pitävät lukemisesta ylipäätään, kokivat kirjailijavierailun ennalta arvatavasti innostavampana kuin ne, jotka valitsivat kyselyssä vaihtoehdon ”lukeminen on ok toisinaan” tai ”en pidä lukemisesta” (kuviot 15). Lähes kaikki oppilaat arvioivat vierailun innostaneen eniten kirjojen lukemiseen liittyvillä osa-alueilla (”Lukemaan kirjailijan kirjoja” sekä ”Lukemaan kirjoja ylipäätään”). Vastaajista ne, jotka eivät pidä lukemisesta, arvioivat kirjojen yleisen lukemisen ja lisätiedon etsimisen vierailleesta kirjailijasta yhtä vähän innostavina osa-alueina.

Kuvio 15. Kirjailijavierailun innostavuus lukemisasenteen mukaan.

Oppilaat, jotka pitävät lukemisesta, innostuivat vähiten etsimään lisätietoa koululla vierailleesta kirjailijasta ja muista kirjailijoista (ks. kuvio 15). Vastaajat, jotka eivät pidä lukemisesta, arvioivat kaikki osa alueet (lukuunottamatta vierailleen kirjailijan kirjojen lukemista) suunnilleen yhtä vähän innostaviksi. Ne, joiden mielestä lukeminen on ok toisinaan, arvioivat innostuneensa vähiten etsimään lisätietoa muista kirjailijoista sekä kirjoittamaan itse.

6.4 Avovastausten tuloksia

6.4.1 Miten oppilaat saivat osallistua kirjailijavierailuun?

Kyselyssämme oppilailta tiedusteltiin avokysymyksen muodossa, miten he saivat osallistua kirjailijavierailuun. Suurin osa oppilaista osallistui esittämällä kysymyksiä kirjailijalle. Vastaavasti myös kirjailija kannusti oppilaita osallistumaan ja kartoitti heidän taustojaan kysymällä heiltä kysymyksiä:

- 15) *...luetaanko me paljon kirjoja, minkälaisia kirjoja, pidetäänkö blogia, katsotaanko elokuvia ja muita sen tapaisia kysymyksiä mihin kaikki vastasi viittaamalla. Muuten vaan lähinnä kuunneltiin.*

Oppilaat olivat myös itse valmistelleet joitakin vierailuun liittyviä kysymyksiä, ja kirjailijavierailun aikana oppilaat saivat nostaa näitä valmistelemiaan kysymyslappuja pussista ja esittää kysymyksen kirjailijalle. Osassa kouluista kirjailijavierailuun oli valmistauduttu etukäteen äidinkielen tunneilla tutustumalla kirjailijan teoksiin opettajan johdolla ja miettimällä mahdollisia kysymyksiä kirjailijavieraille pienryhmissä.

Oppilaat saivat osallistua myös näyttelemällä kirjan hahmoja ja tapahtumia. Tämä osallistumistapa koettiin hyvin mieluisaksi, ja se nousi esiin myös oppilaiden haastatteluissa. Eräs oppilas koki, että vierailu, jossa oppilaat pääsivät näyttelemään, oli mieleenpainuva kokemus:

- 16) *Varmaan paras mitä on tähän asti ollu. En muista mitä kaikkii vierailijoit (on ollut), mut ei oo ikinä ollu mitään tommosta, että pääsee näyttelemään tai mitään tämmöstä.*

Osallistumiseksi käsitettiin myös pelkkä läsnäolo ja kirjailijan kuunteleminen, vaikka sitä pidettiin hieman tylsänä. Pieni osa vastaajista koki, ettei saanut osallistua mitenkään.

6.4.2 Mitä kirjailijavierailusta jäi erityisesti mieleen?

Oppilaat saivat halutessaan myös kertoa, mitä kirjailijavierailusta jäi erityisesti mieleen. Moni oppilas muisti kirjailijoiden esittelemät kirjat sekä joitakin hauskoja yksityiskohtia kirjoista tai niiden kirjoittamisesta. Myös kirjailijoiden omat tarinat ja taustat jäivät oppilaiden mieliin. Muutamat vastaajat olivat tarttuneet kirjailijoiden motivoiviin tarinoin:

17) *Kirjailija oli nuorena ollut huono äidinkielessä, mutta silti hänestä tuli kirjailija.*

Oppilaat saivat osallistua kirjailijavierailuun mm. näyttölemällä kirjan hahmoja sekä tapahtumia. Tämä, sekä joidenkin vierailujen hauskuus ja huumori tekivät vaikutuksen:

18) *Sen erilaisuus. Se oli paljon mukavempaa, kun oppilaat saivat osallistua, kuin se, että kirjailija olisi puhunut koko ajan yksikseen itsestään.*

19) *Että se oli hauska!*

Muutama oppilas kuitenkin mainitsi kyselyssä, että he olivat kokeneet kirjailijan esityksen tylsänä. Osalle ei ollut jäänyt mieleen mitään tai ainakaan mitään erityistä.

6.4.3 Miten kirjailijavierailuja voisi jatkossa kehittää?

Viimeisessä avokysymyksessä tiedusteltiin, kuinka oppilaiden mielestä kirjailijavierailuja voisi jatkossa kehittää. Vaikka suuri osa vastaajista koki saaneensa osallistua kirjailijavierailuun kysymällä kysymyksiä kirjailijalta, osa koki, ettei ollut saanut tätä mahdollisuutta lainkaan. Tämä saattoi osaltaan johtua vierailun suhteellisen lyhyestä kestosta. Moni toivoikin, että vierailuihin varattaisiin enemmän aikaa, jotta kirjailijavierailija voisi kertoa enemmän ja tarkemmin kirjoistaan, kirjailijan työstä ja muista esityksen aikana sivutuista teemoista. Varaamalla enemmän aikaa vierailuun oppilaat saisivat myös mahdollisuuden esittää enemmän kysymyksiä, joita vierailun edetessä tulee mieleen. Tämä toive tuli ilmi myös haastatteluissa:

20) *Mun mielestä se ois voinu kestää vähän kauemmin, nii niitä kysymyksiä ois saanu enemmän, vaikka oli hyvä, että se (kirjailija) vastas pitkästi.*

Oppilaat toivoivat myös, että nimenomaan kirjailijan ammatti saisi enemmän huomiota. Lisäksi monia kiinnosti kirjojen kustantaminen, joten siihen perehtymistä toivottiin lisää, vaikka tämä ei varsinaisesti kuulu Lukukeskuksen kirjailijavierailujen tavoitteisiin. Kustannusala ja erityisesti kustannustoimittajien osuus valmiin teoksen lopputulokseen olikin eräälle haastatellulle yllätys:

21) *Mä vaan luulin, että ne (kirjailijat) oikeestaan vaan kirjottaa sen. Ei noin hirveen monta kertaa, mutta mä en ees tienny, et siellä piti jonkun jutun lukee ja sitten ne korjaa niitä, nii en tienny sitä ollenkaan.*

Joissakin kouluissa kirjailijavierailut noudattivat kenties liian perinteistä kaavaa, joten oppilaat toivoivat, että vierailujen puitteissa järjestettäisiin enemmän toimintaa ja kirjailijat esittäisivät enemmän taustamateriaalia, kuten esimerkiksi videoita. Joidenkin koulujen kohdalla nämä toiveet toteutuivatkin osittain, ja oppilaat selvästi innostuivat enemmän,

kun saivat esimerkiksi mahdollisuuden osallistua. Lisäksi oppilaat toivoivat jotain muuta-kin motivoivaa, kuten ilmaisia kirjoja tai tietokilpailuja, joiden voittajille lahjoitettaisiin kirjailijavierailijoiden omia kirjoja.

Kirjailijavierailuja järjestettiin erilaisissa tiloissa, kuten liikuntasaleissa, auditorioissa ja luokkahuoneissa. Kuuntelijamäärästä ja tilan koosta riippuen esitys saattoi jopa jäädä joiltakin oppilailta kuulematta, eivätkä huonosti järjestetyt istumapaikat ainakaan lisänneet oppilaiden kiinnostusta esitystä kohtaan. Osa toivoikin, että esityksen paikka olisi voinut olla erilainen.

Oppilaat toivoivat myös, että kirjailijavierailujen aikana esiteltäisiin enemmän erilaisia kirjallisuustyylejä ja muitakin kuin kirjailijavierailijan omia teoksia. Nämä toiveet kumpusivat osaltaan joidenkin oppilaiden tuntemuksesta, etteivät he kuuluneet vierailun tai kirjailijavierailijan teosten kohderyhmään:

22) Meidän koulussamme vieraili lasten kirjailija, itse olisin enemmän kiinnostunut aikuisten kirjoista ja kirjailijoista.

Oppilaat ehdottivatkin, että kouluissa voisi äänestää vierailijasta. Lisäksi oppilaat toivoivat tunnettujen kirjailijoiden osallistuvan kirjailijavierailuihin:

23) Mukana voisi myös olla joitain kirjoja paljon myyneitä ihmisiä, kuten Sofi Oksanen, Tuomas Kyrö, Leena Lehtolainen tai Ilkka Remes.

Päällisin puolin kirjailijavierailuihin oltiin todella tyytyväisiä. Tästä syystä moni oppilas koki, ettei vierailuissa ollut parannettavaa, eivätkä he osanneet sanoa, kuinka vierailuja voisi kehittää paremmiksi.

7 Kirjailijavierailuista intoa lukemiseen?

Lukokeskuksen tavoitteena on kirjailijavierailuja järjestämällä tukea ja lisätä lasten ja nuorten lukuharrastusta. Koulun kautta tavoittaa suuren osan kohderyhmästä. Kirjailija joka kouluun -ohjelman avulla onkin oiva tilaisuus saada kirjailijoita koululle kertomaan kirjailijan työstään sekä kirjoittamisesta ja samalla motivoida oppilaita kirjojen ja lukemisen pariin. Useat koulut ovatkin lähteneet mukaan lukemisen kasvatuskaloiksi.

Vuoden 2014 kirjailijavierailuihin liittyvästä oppilaspalautteesta ilmeni, että vierailut koettiin pääasiassa myönteisinä ja suhtautuminen niihin oli innostunutta. Kirjailijavierailuista oltiin kiinnostuneita. Kirjailijan työnkuva yllätti monipuolisuudellaan ja vaativuudellaan. Kuvaus monivaiheisesta kirjoitusprosessista herätti ajatuksia. Kirjailijoiden esille tuoma kirjoittamisen prosessinomaisuus (mm. Flower & Hayes 1981; Berninger 1999; Lerkkanen 2006; Mäki 2002; Mäkihonko 2006) toisaalta antaa lukemisen lisäksi oppilaille myös vertailupohjaa omaan kirjoittamiseensa ja tekstinkäsittelyyn.

Tyttöjen suhtautuminen kirjailijavierailuihin oli positiivisempi kuin poikien. Toisaalta taustalla voi olla tyttöjen myönteisempi asenne lukemista (esim. Merisuo-Storm 2006; OECD 2010) tai yleensäkin koulun järjestämää toimintaa kohtaan. Vierailujen kohderyhmän, 5.–9.-luokkalaiset, ikäjakauma on melko laaja. Tosin vierailut oli jaettu ala- ja yläkouluhin ja kirjailijat ottivat esityksissään huomioon kuulijoiden kouluasteen esimerkiksi painottamalla eri asioita eri-ikäiselle yleisölle. Eräs kirjailijoista painotti esimerkiksi alakoulun esityksessä enemmän kirjoittajan työtä ja kirjoittamisen näkökulmaa, sillä hän koki

vain yhden teoksistaan soveltuvan alakoululaisille. Tällöin lukemisinnostukseen liittyvä tavoite laajeni tässä myös kirjoittamisen suuntaan. Oppilaidenkin vastauksissa tuli esille sopiva kohderyhmä tietyille teoksille, eli jotkut oppilaat olivat pohtineet kirjailijan teosten soveltuvuutta omalle ikäryhmälleen. Erityisesti jotkut yläkoululaiset olisivat toivoneet enemmän aikuisten kirjoja. Toisaalta myös sukupuoli jakoi kuulijakuntaa. Jotkut kirjailijat totesivatkin kirjojensa painottuvan enemmän toiselle sukupuolelle soveltuvaksi.

Kirjailija joka kouluun -toiminnalla näyttäisi olevan suurin vaikutus jo lukemisesta kiinnostuneisiin tai edes satunnaisesti lukeviin oppilaisiin. Kielteisesti lukemiseen suhtautuviin oppilaisiin vierailun vaikutus ei ole niin merkittävä: heidän lukuharrastuksensa tukeminen vaatii pidempiaikaista tukea. Kirjailijavierailu voi kuitenkin tarjota hyvin myönteisen elämyksen innostuneille lukijoille, jotka pääsevät tapaamaan oikeaa kirjailijaa. Toisaalta aina innostuneetkin lukijat eivät motivoitu kirjailijavierailusta, jos he eivät tunne kuuluvansa enää kirjailijavierailuilla esiteltujen nuortenkirjojen kohderyhmään, vaan ovat saattaneet jo siirtyä aikuisille suunnattuihin teoksiin. Tässä erot nuorten välillä ovat varmasti suuret.

Vaikka kirjailijavierailut kiinnostivatkin oppilaita, niin lukuinto ja kiinnostus kirjoihin eivät välttämättä kasvaneet vierailun johdosta. Erityisesti heitä, jotka eivät muutenkaan olleet kiinnostuneita lukemisesta, kirjailijavierailut eivät motivoineet lukemaan jatkossakaan. Tämä oppilasjoukko juuri on haaste lukemisinnostuksen kasvattamisessa. Miten olisi mahdollista saada heidän sisäinen motivaationsa (Deci & Ryan 1985, 2000) lukemista kohtaan lisääntymään? Miten he voisivat kiinnostua lukemisesta ja saada palkitsevia kokemuksia siitä? Juuri lukemisen kiinnostavuuden ja siitä saatujen palkitsevien kokemusten myötä sisäinen motivaatio lukemista kohtaan voisi kasvaa. Osallistumismahdollisuus ja toiminnallisuus vierailuissa innosti oppilaita. Olisikohan vielä toiminnallisemmista ja osallistavimmista lukemiseen, kirjoihin ja kirjallisuuteen liittyvistä vierailuista ja kirjallisuushetkestä apua lukemisinnostuksen kasvattamiseen? Myös oppilaslähtöisyys niin kirjailijavierailun ja heidän teostensa valinnassa kuin työskentelytavoissakin toisivat henkilökohtaisemmat lähtökohdat myönteisille lukemiskokemuksille.

Kirjailijavierailun seuraamisen perusteella voidaan varovasti sanoa, että mikäli kirjailija esittelee kirjailijan työtään vapaasti kertoen, hänen voisi olla hyvä rakentaa esitykseensä selkeä näkökulma. Näin etenkin silloin, jos esityksessä keskitytään kirjailijan työn ja kirjoittamisprosessin etenemisen kuvaamiseen. Kirjailijan työtä ja kirjoittamisen prosessia voisi esimerkiksi tarkastella yhden teoksen valmistumisprosessin pohjalta. Vaikutti nimitäin siltä, että tällöin oppilaan oli helpompaa saada kokonaiskuva kirjailijan työstä ja samalla oppilaat tuntuivat kiinnostuvan enemmän esitellystä kirjasta ja pohtivat aktiivisemmin lukemiseen tarttumista. Toisaalta karismaattinen esiintyjä tempaisi yleisön mukaansa silloinkin, kun näkökulma oli laajempi. Kaiken kaikkiaan hyvin monenlaiset esitykset ja toimintamuodot saivat innostuneen vastaanoton. Kirjailijan lienee parasta pitäytyä hänelle itselleen istuvassa esitystavassa edellä mainitun oppilaskeskeisyyden huomioiden.

Vaikka kaikki oppilaat eivät henkilökohtaisesti innostuneet kirjailijavierailusta, niin heidänkin mielestään vierailu oli tervetullutta vaihtelua. Lisäksi he ymmärsivät, että vierailu saattaa antaa muille paljon – esimerkiksi käytännön vinkkejä siitä, mitä huomioida, jos haluaa kirjailijaksi. Tutkimuksen tulokset vahvistivat aiempaa tutkimustulosta (esim. Linnakylä, Malin & Taube 2004; Sulkunen, Nissinen & Kupari 2014) siitä, että perheen kirjojen määrällä on yhteys nuoren lukemisasenteisiin. Jos perheellä on paljon kirjoja, voidaan olettaa, että perheessä on myönteinen lukemiskulttuuri ja samalla nuori kasvaa suhtautumaan lukemiseen myönteisesti. Perheen rooli lukemisasenteiden ja lukemisharrastuksen kehittymisessä on siis tärkeä, mikä usein jää koulun tekemän lukutaitotyön

varjoon. Kodin ja koulun lisäksi tarvitaan kuitenkin laajoja talkoita, joissa lasten ja nuorten innostaminen lukemisen pariin on kaikkien asia. Näissä talkoissa Lukukeskus on tehnyt oman osansa Kirjailija joka kouluun -toiminnan avulla.

Näyttää siltä, että erityisesti lukemisesta jo pitävät innostuvat lukemaan kirjoja kirjailijavierailujen perusteella. Muille oppilaille vierailu tarjoaa vähintäänkin mukavaa vaihtelua sekä osallistavaa ja hauskaa toimintaa. Kirjailijavierailusta voi siis saada uutta boostia lukemiseen!

Lähteet

- Berninger, V. W. 1999. Coordinating transcription and text generation in working memory during composing: Automatic and constructive processes. *Learning Disability Quarterly*, 22, 99–110
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11 (4), 227–268.
- Flower, L.S., & Hayes, J.R. 1981. A Cognitive Process Theory of Writing. *College Composition and Communication*, 32, 365–387.
- Lerikkanen, M.-K. 2006. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Linnakylä, P., Malin, A., & Taube, K. 2004. Factors behind low reading literacy achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48 (3), 231–249.
- Linnakylä, P., Malin, A., & Taube, K. 2006. What lies behind low reading literacy performance? A comparative analysis of the Finnish and Swedish students. Teoksessa J. Mejding & A. Roe (toim.), *Northern lights on PISA 2003 – A reflection from the Nordic countries*, s. 143–158. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.
- Lukukeskus 2014. <http://www.lukukeskus.fi/> 4.12.2014.
- Mäki, H. 2002. Elements of spelling and composition. Studies on predicting and supporting writing skills in primary grades. Turun yliopiston julkaisuja B 255.
- Mäkihönko, M. 2006. Luetun ymmärtämisen ja tuottavan kirjoittamisen kehittyminen alkuopetuksen aikana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 116.
- Nurmi, J.-E. 2013. Motivaation merkitys oppimisessa. *Kasvatus*, 44 (5), 548–554.
- OECD 2010. PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do. Student Performance in Reading, Mathematics and Science. Volume I. Pariisi: OECD.
- Roe, A. & Taube, K. 2012. “To read or not to read – that is the question.” Reading engagement and reading habits in a gender perspective. Teoksessa N. Egelund (toim.)

Northern Light on PISA 2009 – focus on reading. TemaNord 2012: 501. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Sulkunen, S. 2013. Suomalaislasten lukemiseen sitoutuminen kansainvälisessä vertailussa. *Kasvatus*, 44 (5), 562–568.

Sulkunen, S., & Nissinen, K. 2012. Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa Sulkunen, S. & Välijärvi, J. (toim.), 2012. Kestääkö osaamisen pohja? PISA 09, s. 46–61. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 12.

Sulkunen, S., Nissinen, K. & Kupari, P. 2014. Characteristics of low and top performers in reading and mathematics. Exploratory analysis of 4th grade PIRLS and TIMSS data in the Nordic countries. Teoksessa K. Yang Hansen, J. Gustafsson, M. Rosén, S. Sulkunen, K. Nissinen, P. Kupari, R. Ólafsson, J. Björnsson, L. Grønmo, L. Rønberg, J. Mejdning, I. Borge, A. Hole (toim.) Northern Lights on TIMSS and PIRLS 2011. Differences and similarities in the Nordic countries, s. 49–84. Nordisk ministerråd.

TENK 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Tieteen eettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> 10.12.2014.

Wigfield, A., Guthrie, J. T., Tonks, S. & Perencevich, K. C. 2004. Children's motivation for reading: Domain specificity and instructional influences. *The Journal of Educational Research*, 97 (6), 299–309.

Williams, G. C., Grow, V. M. Freedman, Z. R., Ryan, R. M. & Deci, E. L. 1996. Motivational predictors of weight loss and weight-loss maintenance. *Journal of Personality and Social Psychology* 70 (1), 115–126.

Liitteet

Liite 1: Palautekysely Kirjailija joka kouluun -vierailusta

Mikä on sukupuolesi?

Millä luokalla olet?

Mikä on koulusi nimi?

Kuinka monta kirjaa olet lukenut viimeisten kolmen kuukauden aikana? En yhtään, 1–2, 3–5, 5–10, Yli 10

Kuinka usein lainaat kirjoja kirjastosta? Viikottain tai lähes viikottain, Kerran kuussa, Useamman kerran vuodessa, Kerran tai pari vuodessa, En lainaa kirjoja kirjastosta

Kuinka monta kirjaa teillä suunnilleen on kotona? (Kirjalla tarkoitetaan tarinoita, kertomuksia, romaaneja, novelleja, kuvakirjoja, sarjakuvakirjoja ja tietokirjoja. Kirjahyllyjen kuvat auttavat arvioimaan kirjojen määrää. Klikkaa vastaukseksi sitä kuvaa, joka on lähimpänä todellisuutta.) Vähän tai ei lainkaan (0–10 kirjaa), Yhden hyllyllisen verran (11–25 kirjaa), Yhden kirjahyllyn verran (26–100 kirjaa), Kahden kirjahyllyn verran (101–200 kirjaa), Kolmen tai useamman kirjahyllyn verran (yli 200 kirjaa)

Mikä seuraavista luonnehdinnoista sopii sinuun? Lukeminen on mahtavaa! Pidän lukemisesta. No jaa, lukeminen on ihan ok toisinaan. Lukeminen on aika ikävää. Inhoan lukemista.

Kuinka paljon pidit koulussasi järjestetystä kirjailijavierailusta? Erittäin paljon, Melko paljon, Jonkin verran, Vähän, En yhtään

Arvioi koulussasi järjestetyn kirjailijavierailun kiinnostavuutta. Kirjailijan esiintyminen – Kirjailijan esittelemät kirjat – Kirjailijavierailu kokonaisuudessaan Ei yhtään kiinnostava, Vähän kiinnostava, Kiinnostava, Hyvin kiinnostava, Erittäin kiinnostava

Miten oppilaat saivat osallistua kirjailijavierailuun?

Mitä sinulle jäi erityisesti mieleen kirjailijavierailusta?

Olitko aiemmin lukenut kirjailijan teoksia?

Missä määrin kirjailijavierailu innosti sinua seuraaviin asioihin? Lukemaan kirjailijan kirjoja – Lukemaan kirjoja ylipäätään – Etsimään lisätietoa tästä kirjailijasta – Etsimään lisätietoa muista kirjailijoista – Kirjoittamaan itse Ei lainkaan, Vähän, Jonkin verran, Melko paljon, Hyvin paljon

Tähän voit halutessasi perustella tai selittää vastauksiasi äskeiseen kysymykseen.

Miten kirjailijavierailuita voisi mielestäsi jatkossa kehittää?

Liite 2: Haastattelurunko

Haastattelurunko:

1) Taustatiedot

- Lukuharrastus ja -innostus: Mitä yleensä luette? (Romaaneja, tietokirjoja, sarjakuvia, lehtiä, verkossa, mitä vain?) Mikä niissä kiinnostaa / Miksi luette juuri niitä?

2) Vierailukokemus

- Mitä oppilaiden mielestä kirjailijavierailulla tapahtui?
- Millainen fiilis oppilaille jäi päällimmäisenä vierailusta? Millaista vierailu oppilaan mielestä oli (kiinnostavaa, innostavaa, ...) Miksi / mikä siinä oli kiinnostavaa tms.? (Ja vastaavasti oliko jokin erityisesti, mikä olisi oppilaiden mielestä pitänyt muuttaa? Miten?)
- Mitä arvelette muiden/kavereiden pitäneen vierailusta?

3) Mitä luulette, miksi kirjailijavierailuja ylipäättään järjestetään? Mitä iloa, mitä hyötyä niistä on?

- Missä määrin vierailu tavoitti oppilaiden edellä mainitsemat tavoitteet (mitä iloa, mitä hyötyä) heidän omalla kohdallaan?
- Innostiko vierailu esimerkiksi näitä oppilaita lukemaan joko yleensä tai kyseisen kirjailijan kirjoja?
- Jos vierailu ei kiinnostanut, niin mikä olisi saanut innostumaan lukemisesta?

4) Etukäteisodotukset ja valmistautuminen

- Mitä itse odotitte etukäteen vierailulta? Miten hyvin omat odotuksenne täyttyivät?
- Kuinka vierailuun valmistauduttiin luokassa etukäteen?

5) Millaisen kuvan saitte kirjailijan työstä? Muuttuiko kuva vierailun aikana?

6) Mitä muuta haluatte aiheesta sanoa?